МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное учреждение
высшего профессионального образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Отделение татарской филологии и культуры имени Габдуллы Тукая

УТВЕРЖДАЮ
Проректор
по образовательной деятельности КФУ
Проф. Таюрский Д.А.
____
"___"_______________20___ г.

Программа дисциплины

Словообразование современного татарского языка Б3.Б.2.4

Направление подготовки: 032700.62 - Филология
Профиль подготовки: Прикладная филология (Татарский язык и литература, информационные технологии)
Квалификация выпускника: бакалавр
Форма обучения: очное
Язык обучения: русский
Автор(ы):
Гафарова В.Р.
Рецензент(ы):
Галиуллина Г.Р.

СОГЛАСОВАНО:
Заведующий(ая) кафедрой: Галиуллина Г. Р.
Протокол заседания кафедры No ___ от "____" ____________ 201__г
Учебно-методическая комиссия Института филологии и межкультурной коммуникации (отделение татарской филологии и культуры имени Габдуллы Тукая):
Протокол заседания УМК No ____ от "____" ____________ 201__г

Регистрационный No

Казань
2016

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Содержание

1. Цели освоения дисциплины

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

7. Литература

8. Интернет-ресурсы

9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Программу дисциплины разработал(а)(и) старший преподаватель, к.н. Гафарова В.Р. кафедра татарского языкознания отделение татарской филологии и культуры им.Г.Тукая , VRGafarova@kpfu.ru

1. Цели освоения дисциплины

Целями освоения дисциплины "Словообразование современного татарского языка" являются 1) формировать у студентов представления о словообразовательной системе современного татарского языка; 2) познакомить студентов с основными тенденциями развития данной системы на современном этапе; 3) выработать практические навыки анализа морфемных и словообразовательных явлений татарского языка, умение классифицировать эти явления

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел " Б3.Б.2 Профессиональный" основной образовательной программы 032700.62 Филология и относится к базовой (общепрофессиональной) части. Осваивается на 2 курсе, 4 семестр.

Данная учебная дисциплина входит в раздел Б3. Б2.4. ФГОС по направлению подготовки ВПО 032700- "Филология". Модуль 4."Прикладная лингвистика: Татарский язык и литература, английский язык"; Модуль 4. "Прикладная лингвистика: Татарский язык и литература, татароведение".

Дисциплина занимает важное место в системе курсов, ориентированных на изучение основного языка, дает совокупность теоретических и практических знаний об основной единице этого уровня языка - морфеме, ее особенностях по сравнению с другими единицами.

Для освоения данной дисциплины необходимы знания, полученные обучающимися в средней общеобразовательной школе, в частности, они должны иметь общее представление о языке, о типах морфем и способах образования слов в современном татарском языке. Большое значение приобретают и знания, полученные в процессе одновременного с изучением данной дисциплины курса "Морфология современного татарского языка".

Курс "Словообразование современного татарского языка" является основой для курсов морфологии, синтаксиса современного татарского языка, исторической грамматики, татарской диалектологии и др.

Форма отчетности - контрольная работа в 4 семестре.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК (общекультурные компетенции)	способность принимать организационно-управленческие решения в нестандартных ситуациях и готовность нести за них ответственность (ОК-4)
ОК (общекультурные компетенции)	владение культурой мышления; способность к восприятию, анализу, обобщению информации, постановке цели и выбору путей ее достижения (ОК-1)
ПК (профессиональные компетенции)	владение базовыми навыками сбора и анализа языковых и литературных фактов с использованием традиционных методов и современных информационных технологий (ПК-2)

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ПК (профессиональные компетенции)	способность применять полученные знания в области теории и истории основного изучаемого языка и литературы, теории коммуникации, филологического анализа и интерпретации текста в собственной научной-исследовательской деятельности (ПК-5)
ПК (профессиональные компетенции)	способность демонстрировать знание основных положений и концепций в области теории и истории основного изучаемого языка и литературы, теории коммуникации, филологического анализа и интерпретации текста, представление об истории, современном состоянии перспективах развития филолгии (ПК-1)

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

- понимать характер динамики словообразовательных процессов;
- об основных положениях теории татарского словообразования, процессах, протекающих в словообразовательной системе, и результатах этих процессов, отраженных в структуре производного слова;

2. должен уметь:

- ориентироваться в словообразовательных категориях, т.е. оперировать словообразовательными понятиями татарского языка (морфема, морф, морфонема, основа слова, словообразовательное значение, словообразовательный тип, словообразовательное гнездо, словообразовательная цепь и др.);
- производить морфемный анализ и словообразовательный анализ слов;
- проводить сравнительный анализ учебников разных авторов.

3. должен владеть:

- основными методами и приемами исследовательской и практической работы в области языкознания;

- к практическому применению полученных знаний при решении профессиональных задач;
- к устной и письменной коммуникации

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет 2 зачетных(ые) единиц(ы) 72 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины зачет в 4 семестре.

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. Тел гыйлеменең бер бүлеге буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары.Сүз ясалышы фәненең башка тел тармаклары белән бәйләнеше.	4	1- 2	2	2	0	реферат
2.	Тема 2. Татар теле сүз ясалышын өйрәнү тарихыннан (сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең татар грамматикаларында бирелеше)	4	3 - 4	2	2	0	коллоквиум
3.	Тема 3. Сүзнең морфологик төзелешен өйрәнә торган фән буларак морфемика. Морфемиканың төп төшенчәләре. Тамыр һәм кушымча (аффикс) морфемалар. Татар телендә тамыр морфеманың төп үзенчәлекләре.Татар телендә ярдәмлек морф мәсьәләсе, аларның препозитив һәм постпозитив төрләргә бүленүе (М.З.Зәкиев).	4	5 - 6	2	2	0	контрольная работа

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
4.	Тема 4. Кушымчаларны функцияләре ягыннан төркемләү. Бу өлкәдәге карашлар, терминнар мәсьәләсе. Нуль форма.). Кушымча морфема яңа сүз ясау һәм сүз төрләндерү системасында. Аффиксоидлар (стан, ханә, намә һ.б.). Морфонология. Морфонологик үзгәрешләр. Сүз ясалышында тарихи процесслар һәм нигез.	4	7-8	2	2	0	тестирование
5.	Тема 5. Татар теле сүзлек составын ясалышы ягыннан ике зур төркемгә а) ясалма булмаган сүзләр; б) ясалма сүзләргә бүлү. ?Ясалма сүз? ?кушма сүз? төшенчәләре.Синтетик (гади), аналитик (кушма), кыскартылма сүзләр.	4	9-10	4	2	0	тестирование
6.	Тема 6. Сүз ясалыш структурасы, аның төп берәмлекләре. Сүз ясалыш мәгънәсе. Сүз ясалыш тибы, моделе.Сүз ясалыш оясы, чылбыры.	4	11-12	2	2	0	контрольная работа

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
7.	Тема 7. Сүз ясалыш ысуллары. Грамматик һәм грамматик булмаган ысуллар. Фонетик һәм лексик-семантик ысуллар. Морфологик (кушымчалау,аффиксацияләү) ысул ? татар телендә төп һәм продуктив ысул. Исем, сыйфат, фигыль, рәвеш ясагыч кушымчалар.Алмашлыкларның кушымчалау ысулы белән ясалыш үзенчәлекләре.	4	13-14	2	2	0	контрольная работа
8.	Тема 8. Синтаксик ысул (кушма сүзләр ~ композитлар ясалышы. .Татар телендә редупликация һәм сүз ясалышы. Үзтезмәнең кушымча алып кушма сүзгә күчү ысулы.Кыскартылма кушма сүзләр ясалышы (аббревиация ысулы) Конверсия (морфологик-синтаксик, лексик-грамматик) ысул. Сүз ясалыш ысулларының сүз төркемнәрендә чагылыш үзенчәлекләре.	4	15-16	2	2	0	тестирование
.	Тема . Итоговая форма контроля	4		0	0	0	зачет
	Итого			18	16	0	

4.2 Содержание дисциплины

Тема 1. Тел гыйлеменең бер бүлеге буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары.Сүз ясалышы фәненең башка тел тармаклары белән бәйләнеше.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Тел гыйлеменең бер бүлеге буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары.Сүз ясалышы фәненең башка тел тармаклары белән бәйләнеше (сүз ясалышы һәм лексикология, сүз ясалышы һәм морфология, сүз ясалышы һәм синтаксис, сүз ясалышы һәм морфемика, сүз ясалышы һәм морфонология, сүз ясалышы һәм орфография). Татар теле сүз ясалышының төп өч бүлеге буларак морфемика, сүз ясалыш структурасы һәм сүз ясалыш ысуллары.

практическое занятие (2 часа(ов)):

Доклад, реферат.

Тема 2. Татар теле сүз ясалышын өйрәнү тарихыннан (сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең татар грамматикаларында бирелеше)

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Татар теле сүз ясалышын өйрәнүнең кыскача тарихы: 1) XX гасыр башында язылган грамматикаларда сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең бирелеше (Г.Ибраһимов, Җ.Вәлиди, Г.Алпаров һ.б.); 2) сүз ясалышы Ш.Рамазанов, Ф.Фасеев хезмәтләрендә; 3) татар теленең XX гасыр ахыры ? XXI гасыр башы гамәли грамматикаларында сүз ясалышы (В.Хангилдин, Д.Тумашева, Ф.Хисамова һ.б.); 4) Ф.Ә.Ганиев һәм аның сүз ясалышы өлкәсендәге фәнни эшчәнлеге; 5) татар теленең академик грамматикасында (Татар грамматикасы. Том I, 1998) сүз төзелеше (морфемика) һәм сүз ясалышы мәсьәләләре; 6) сүз ясалышының аерым проблемаларына багышланган фәнни хезмәтләр (Х.Курбатов, Д.Сәлимова, Ф.Таһирова, А.Гайнетдинова, Ф.Миңнуллин һ.б.).

практическое занятие (2 часа(ов)):

Доклад, реферат.

Тема 3. Сүзнең морфологик төзелешен өйрәнә торган фән буларак морфемика. Морфемиканың төп төшенчәләре. Тамыр һәм кушымча (аффикс) морфемалар. Татар телендә тамыр морфеманың төп үзенчәлекләре.Татар телендә ярдәмлек морф мәсьәләсе, аларның препозитив һәм постпозитив төрләргә бүленүе (М.З.Зәкиев).

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Сүздәге мәгънәле кисәкләрнең төзелеш һәм кулланылыш закончалыкларын өйрәнә торган фән буларак морфемика. Соңгы вакытта татар тел белемендә морфемиканың, морфология бүлегеннән аерылып, сүз ясалышына бәйле рәвештә генә өйрәнелүе. Морфемика бүлегенең тел белеменең төрле тармакларына (фонетика, морфонология, сүз ясалышы, морфология) чиктәш булуы. Морфемиканың төп төшенчәләре: сүз һәм сүзформа, морфема һәм морф. Морфема ? сүзнең иң кечкенә мәгънәле кисәге. Морфеманың сөйләмдә (сүзформада) морф буларак кулланылыш үзенчәлекләре. Татар телендә морфеманың төрләре: тамыр һәм кушымча. Нуль морфема. Тамыр морфема: сүзнең лексик мәгънә белдерә торган һәм шул мәгънәне саклаган хәлдә ваграк кисәкләргә таркала алмый торган өлеше. Татар телендәге тамыр морфемага хас үзенчәлекләр: 1) аерым сүз буларак кулланыла алу; 2) грамматик яктан формалашкан, ягъни сүзнең тамыр хәлендә билгеле бер сүз төркеменә караган булуы. Тел тарихына бәйле этимологик тамыр мәсьәләсе.

практическое занятие (2 часа(ов)):

Морфемик анализ. Ул а) сүзнең синхроник планда морфемаларга бүленә, таркала алуын билгеләүдән; б) бүлеп алынган морфемаларның төрен ачыклаудан; в) күзәтелсә, морфонологик үзгәрешләрне аңлатудан; г) сүзнең морфологик нигезен күрсәтүдән гыйбарәт.

Тема 4. Кушымчаларны функцияләре ягыннан төркемләү. Бу өлкәдәге карашлар, терминнар мәсьәләсе. Нуль форма.). Кушымча морфема яңа сүз ясау һәм сүз төрләндерү системасында. Аффиксоидлар (стан, ханә, намә һ.б.). Морфонология. Морфонологик үзгәрешләр. Сүз ясалышында тарихи процесслар һәм нигез.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

практическое занятие (2 часа(ов)):

Тема 5. Татар теле сүзлек составын ясалышы ягыннан ике зур төркемгә а) ясалма булмаган сүзләр; б) ясалма сүзләргә бүлү. ?Ясалма сүз? ?кушма сүз? төшенчәләре.Синтетик (гади), аналитик (кушма), кыскартылма сүзләр.

лекционное занятие (4 часа(ов)):

практическое занятие (2 часа(ов)):

Тема 6. Сүз ясалыш структурасы, аның төп берәмлекләре. Сүз ясалыш мәгънәсе. Сүз ясалыш тибы, моделе.Сүз ясалыш оясы, чылбыры.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

практическое занятие (2 часа(ов)):

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Тема 7. Сүз ясалыш ысуллары. Грамматик һәм грамматик булмаган ысуллар. Фонетик һәм лексик-семантик ысуллар. Морфологик (кушымчалау,аффиксацияләү) ысул ? татар телендә төп һәм продуктив ысул. Исем, сыйфат, фигыль, рәвеш ясагыч кушымчалар.Алмашлыкларның кушымчалау ысулы белән ясалыш үзенчәлекләре.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

практическое занятие (2 часа(ов)):

Тема 8. Синтаксик ысул (кушма сүзләр ~ композитлар ясалышы. .Татар телендә редупликация һәм сүз ясалышы. үзтезмәнең кушымча алып кушма сүзгә күчү ысулы.Кыскартылма кушма сүзләр ясалышы (аббревиация ысулы) Конверсия (морфологик-синтаксик, лексик-грамматик) ысул. Сүз ясалыш ысулларының сүз төркемнәрендә чагылыш үзенчәлекләре.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

практическое занятие (2 часа(ов)):

4.3 Структура и содержание самостоятельной работы дисциплины (модуля)

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
1.	Тема 1. Тел гыйлеменең бер бүлеге буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары.Сүз ясалышы фәненең башка тел тармаклары белән бәйләнеше.	4	1- 2	подготовка к реферату	2	реферат
				Чтение соответствующей научной литературы, подготовка к реферату	1	Реферат
2.	Тема 2. Татар теле сүз ясалышын өйрәнү тарихыннан (сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең татар грамматикаларында бирелеше)	4	3 - 4	подготовка к коллоквиуму	2	коллоквиум
				Чтение соответствующей научной литературы, подготовка к реферату	3	реферат

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
3.	Тема 3. Сүзнең морфологик төзелешен өйрәнә торган фән буларак морфемика. Морфемиканың төп төшенчәләре. Тамыр һәм кушымча (аффикс) морфемалар. Татар телендә тамыр морфеманың төп үзенчәлекләре.Татар телендә ярдәмлек морф мәсьәләсе, аларның препозитив һәм постпозитив төрләргә бүленүе (М.З.Зәкиев).	4	5 - 6	подготовка к контрольной работе	2	контрольная работа
				тест	3	письменная работа
4.	Тема 4. Кушымчаларны функцияләре ягыннан төркемләү. Бу өлкәдәге карашлар, терминнар мәсьәләсе. Нуль форма.). Кушымча морфема яңа сүз ясау һәм сүз төрләндерү системасында. Аффиксоидлар (стан, ханә, намә һ.б.). Морфонология. Морфонологик үзгәрешләр. Сүз ясалышында тарихи процесслар һәм нигез.	4	7-8	подготовка к тестированию	5	тестирование
5.	Тема 5. Татар теле сүзлек составын ясалышы ягыннан ике зур төркемгә а) ясалма булмаган сүзләр; б) ясалма сүзләргә бүлү. ?Ясалма сүз? ?кушма сүз? төшенчәләре.Синтетик (гади), аналитик (кушма), кыскартылма сүзләр.	4	9-10	подготовка к тестированию	2	тестирование
				тест	3	письменная работа

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
6.	Тема 6. Сүз ясалыш структурасы, аның төп берәмлекләре. Сүз ясалыш мәгънәсе. Сүз ясалыш тибы, моделе.Сүз ясалыш оясы, чылбыры.	4	11-12	подготовка к контрольной работе	2	контрольная работа
				тест	3	письменная работа
7.	Тема 7. Сүз ясалыш ысуллары. Грамматик һәм грамматик булмаган ысуллар. Фонетик һәм лексик-семантик ысуллар. Морфологик (кушымчалау,аффиксацияләү) ысул ? татар телендә төп һәм продуктив ысул. Исем, сыйфат, фигыль, рәвеш ясагыч кушымчалар.Алмашлыкларның кушымчалау ысулы белән ясалыш үзенчәлекләре.	4	13-14	Выполнение упражнений, анализ слов из текста	3	тест
				подготовка к контрольной работе	2	контрольная работа
8.	Тема 8. Синтаксик ысул (кушма сүзләр ~ композитлар ясалышы. .Татар телендә редупликация һәм сүз ясалышы. үзтезмәнең кушымча алып кушма сүзгә күчү ысулы.Кыскартылма кушма сүзләр ясалышы (аббревиация ысулы) Конверсия (морфологик-синтаксик, лексик-грамматик) ысул. Сүз ясалыш ысулларының сүз төркемнәрендә чагылыш үзенчәлекләре.	4	15-16	подготовка к тестированию	5	тестирование
	Итого				38	

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Вузовское освоение курса "Словообразование современного татарского языка" предполагает использование как традиционных, так и инновационных образовательных технологий и требует рационального их сочетания.

Традиционные образовательные технологии подразумевают использование в учебном процессе таких методов работ, как лекция, практическое занятие, семинар и др.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Во время занятий могут быть использованы и современные информационные технологии, в частности, мультимедийные программы, Интернет, фото-, аудио- и видеоматериалы.

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. Тел гыйлеменең бер бүлеге буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары.Сүз ясалышы фәненең башка тел тармаклары белән бәйләнеше.

Реферат , примерные вопросы:

1) Сүз ясалышы фәненең тел гыйлемендә токкан урыны. 2) Сүз ясалышы фәненең бүлекләре турында карашлар. 3) Сүз ясалышы фәненң өйрәнү объекты һәм предметы.

реферат , примерные темы:

1) Сүз ясалышы фәненең тел гыйлемендә токкан урыны. 2) Сүз ясалышы фәненең бүлекләре турында карашлар. 3) Сүз ясалышы фәненң өйрәнү объекты һәм предметы. Тел тарихына бәйле этимологик тамыр мәсьәләсе. Татар телендә морфемиканы өйрәнү тарихы

Тема 2. Татар теле сүз ясалышын өйрәнү тарихыннан (сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең татар грамматикаларында бирелеше)

коллоквиум , примерные вопросы:

. Җ.Вәлиди хезмәтләрендә сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең бирелеше 3. Г.Алпаров хезмәтләрендә сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең бирелеше 4. Ф.Фасеев хезмәтләрендә сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең бирелеше 5. Сүз ясалышы Ш.Рамазанов хезмәтләрендә; 6. Татар теленең XX гасыр ахыры - XXI гасыр башы гамәли рамматикаларында сүз ясалышы 7.В.Хангилдин хезмәтләрендә сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләр 8.Д.Тумашева хезмәтләрендә сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләр 9.Ф.Хисамова хезмәтләрендә сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләр 4) Ф.Ә.Ганиев һәм аның сүз ясалышы өлкәсендәге фәнни эшчәнлеге;

реферат , примерные темы:

1) XX гасыр башында язылган грамматикаларда сүз төзелеше һәм сүз ясалышы мәсьәләләренең бирелеше (Г.Ибраһимов, Җ.Вәлиди, Г.Алпаров һ.б.); 2) Сүз ясалышы Ш.Рамазанов, Ф.Фасеев хезмәтләрендә; 3) Татар теленең XX гасыр ахыры ? XXI гасыр башы гамәли грамматикаларында сүз ясалышы (В.Хангилдин, Д.Тумашева, Ф.Хисамова һ.б.); 4) Ф.Ә.Ганиев һәм аның сүз ясалышы өлкәсендәге фәнни эшчәнлеге;

Тема 3. Сүзнең морфологик төзелешен өйрәнә торган фән буларак морфемика. Морфемиканың төп төшенчәләре. Тамыр һәм кушымча (аффикс) морфемалар. Татар телендә тамыр морфеманың төп үзенчәлекләре.Татар телендә ярдәмлек морф мәсьәләсе, аларның препозитив һәм постпозитив төрләргә бүленүе (М.З.Зәкиев).

контрольная работа , примерные вопросы:

Тексттагы сүз формаларны составындагы морфемалар саны буенча (нуль морфемадан тыш) төркемләп языгыз: а) бер морфемадан торган; ә) ике морфемадан торган; б) өч морфемадан торган; в) дүрт морфемадан торган һ.б. Әти, чәй эчеп утырган җирдән генә үрелеп, бакча як тәрәзәсен ачып җибәрә. Йөзгә җиләс һава килеп бәрелә. Бәрәңге бакчасының куе яшел төсе карашларны иркәләп уза. Өйгә елышып үскән кура ботаклары табынга үрелә, кызарып пешкән җиләкләре менә-менә учыңа өзелеп төшәргә әзер. (Р.М.)

письменная работа , примерные вопросы:

Шигырьдәге сүзләрне морфемаларга таркатыгыз һәм иҗекләргә бүлегез. Һәр сүздә ничә морфема һәм ничә ибек булуын билгеләгез. Морфема чиге һәм иҗек чиге туры килмәгән очракларны күрсәтегез.

Тема 4. Кушымчаларны функцияләре ягыннан төркемләү. Бу өлкәдәге карашлар, терминнар мәсьәләсе. Нуль форма.). Кушымча морфема яңа сүз ясау һәм сүз төрләндерү системасында. Аффиксоидлар (стан, ханә, намә һ.б.). Морфонология. Морфонологик үзгәрешләр. Сүз ясалышында тарихи процесслар һәм нигез.

тестирование , примерные вопросы:

Морфемика буенча тест 1. Морфемика ул тел тел гыйлеменең ______________________________ өйрәнә торган бүлеге. 2. Морфемика фәне ____ төшенчәләре белән эш итә. 3. Морфема ул - ____ 4. Сүзформа ул- ____ 5. Татар телендә морфеманың __________________________төрләре бар. 6. Саф грамматик мәгънә белдерә торган кушымчаларга карата татар тел гыйлемендә түбәндәге терминнар кулланыла: Ф.М.Хисамова ____ мәктәп грамматикалары ______________________________________ 7. Морфологик нигез ул сүзнең _______________________________ 8. Тамыр морфемага билгеләмә бирегез:___________________________ 9. Сүз ясагыч кушымчалар ______________________ мәгънә белдерә. 10. Форма ясагыч кушымчалар

Тема 5. Татар теле сүзлек составын ясалышы ягыннан ике зур төркемгә а) ясалма булмаган сүзләр; б) ясалма сүзләргә бүлү. ?Ясалма сүз? ?кушма сүз? төшенчәләре.Синтетик (гади), аналитик (кушма), кыскартылма сүзләр.

письменная работа , примерные вопросы:

6.Ясалма һәм кушма сүзләр. 7.Кушма сүзләрнең саф, кушма, парлы һәм тезмә төрләре. 8.Сүзләрне бер сүз төркеменнән икенчесенә күчерү (конверсия). 9.Сүз ясалышы. Тел белеменең бер тармагы буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары. 10.Сүз ясалышын өйрәнү тарихы. 11.Сүз ясалышының төп бүлекләре: морфемика, сүзләрнең ясалу структурасы, сүз ясалышы ысуллары. 12. Сүз ясалыш ысуллары. Грамматик һәм грамматик булмаган ысуллар. 13. Фонетик һәм лексик-семантик ысуллар. 14. Морфологик (кушымчалау,аффиксацияләү) ысулы. 15. Татар телендә синтаксик ысул белән сүзләр ясалышы 16. Сүз ясалыш ысулларының сүз

тестирование , примерные вопросы:

Текста ясалма һәм ясалма булмаган сүзләрне билгеләгез. Ясалма сүзләрнең сүз ясалыш ысулларын күрсәтегез

Тема 6. Сүз ясалыш структурасы, аның төп берәмлекләре. Сүз ясалыш мәгънәсе. Сүз ясалыш тибы, моделе.Сүз ясалыш оясы, чылбыры.

контрольная работа , примерные вопросы:

Сүз ясалыш структурасы, аның төп берәмлекләре. Сүз ясалыш мәгънәсе. Сүз ясалыш тибы, моделе. Сүз ясалыш оясы, чылбыры

письменная работа , примерные вопросы:

Курсив белән бирелгән сүзләрнең структур төрләрен билгеләгез Париж!.. Бу гаҗәеп шәһәрнең һәр районы, һәр урамы, һәр мәйданы гына түгел, хәтта һәр йорты, һәр ташы да тарихка ия икән. Соңгы дүрт-биш гасырда монда дистәләгән төрле вакыйгалар: канлы революцияләр, тәхет алмашулар шаулап, гөрләп узган. Аларда йөзләгән, хәтта меңләгән күренекле шәхесләр катнашкан: кодрәтле дәүләт эшлеклеләре, падишаһлар, тәвәккәл гыйсъянчылар, җинаятьчеләр, язучылар, шагыйрьләр, композиторлар, рәссамнар, артистлар...(М.Г.)

Тема 7. Сүз ясалыш ысуллары. Грамматик һәм грамматик булмаган ысуллар. Фонетик һәм лексик-семантик ысуллар. Морфологик (кушымчалау,аффиксацияләү) ысул ? татар телендә төп һәм продуктив ысул. Исем, сыйфат, фигыль, рәвеш ясагыч кушымчалар.Алмашлыкларның кушымчалау ысулы белән ясалыш үзенчәлекләре.

контрольная работа , примерные вопросы:

6.Ясалма һәм кушма сүзләр. 7.Кушма сүзләрнең саф, кушма, парлы һәм тезмә төрләре. 8.Сүзләрне бер сүз төркеменнән икенчесенә күчерү (конверсия). 9.Сүз ясалышы. Тел белеменең бер тармагы буларак сүз ясалышы. Аның өйрәнү предметы һәм бурычлары. 10.Сүз ясалышын өйрәнү тарихы. 11.Сүз ясалышының төп бүлекләре: морфемика, сүзләрнең ясалу структурасы, сүз ясалышы ысуллары. 12. Сүз ясалыш ысуллары. Грамматик һәм грамматик булмаган ысуллар. 13. Фонетик һәм лексик-семантик ысуллар. 14. Морфологик (кушымчалау,аффиксацияләү) ысулы. 15. Татар телендә синтаксик ысул белән сүзләр ясалышы 16. Сүз ясалыш ысулларының сүз

тест , примерные вопросы:

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Ясалма булмаган сүзләр кайсы төркемдә бирелгән? А) табагач, күзикмәк Ә) пыран-заран, акыллы Б) сандугач, тәнәфес В) берникадәр, бәян итү 2. Ясалма сүзләр кайсы төркемдә? А) ихтимал, мөрәҗәгать Ә) мактанчык, ташбаш Б) тамаша, гыйбрәт В) сарымсак, тегермән 3. Кушма (аналитик) сүзләр кайсы төркемдә? А) уылдык, кодача Ә) кычкырып җырлау, ашыга иде Б) кушамат, түкми-чәчми В) ямансу, балтырган 4. Кыскартылма сүзләр кайсы төркемдә? А) пароход, колхоз Ә) землемер, самолет Б) АКШ, профоешма В) универсам, фотография 5. Курсив белән бирелгән сүзләр ничә сүз ясалыш тибына карыйлар? Көрәк сабы, ипи кисәге, ачык ишек, бәрәңге сабагы.

Тема 8. Синтаксик ысул (кушма сүзләр ~ композитлар ясалышы. .Татар телендә редупликация һәм сүз ясалышы. үзтезмәнең кушымча алып кушма сүзгә күчү ысулы.Кыскартылма кушма сүзләр ясалышы (аббревиация ысулы) Конверсия (морфологик-синтаксик, лексик-грамматик) ысул. Сүз ясалыш ысулларының сүз төркемнәрендә чагылыш үзенчәлекләре.

тестирование , примерные вопросы:

Ясалма булмаган сүзләр кайсы төркемдә бирелгән? А) табагач, күзикмәк Ә) пыран-заран, акыллы Б) сандугач, тәнәфес В) берникадәр, бәян итү 2. Ясалма сүзләр кайсы төркемдә? А) ихтимал, мөрәҗәгать Ә) мактанчык, ташбаш Б) тамаша, гыйбрәт В) сарымсак, тегермән 3. Кушма (аналитик) сүзләр кайсы төркемдә? А) уылдык, кодача Ә) кычкырып җырлау, ашыга иде Б) кушамат, түкми-чәчми В) ямансу, балтырган 4. Кыскартылма сүзләр кайсы төркемдә? А) пароход, колхоз Ә) землемер, самолет Б) АКШ, профоешма В) универсам, фотография 5. Курсив белән бирелгән сүзләр ничә сүз ясалыш тибына карыйлар? Көрәк сабы, ипи кисәге, ачык ишек, бәрәңге сабагы.

Тема . Итоговая форма контроля

Примерные вопросы к зачету:

Рекомендации по выполнению плана самостоятельной работы

Особенностью дисциплины "Словообразование современного татарского языка" является самостоятельная работа студентов, связанная с изучением проблемных вопросов по некоторым темам лекций.

Проверка выполнения плана самостоятельной работы проводится на практических занятиях.

Самостоятельная работа студентов по курсу призвана не только закреплять и углублять знания, полученные на аудиторных занятиях, но и способствовать развитию у студентов творческих навыков, инициативы, умению организовать свое время и выразить свою точку зрения на изученные проблемные вопросы.

При выполнении плана самостоятельной работы студенту необходимо прочитать теоретический материал не только в учебниках и учебных пособиях, указанных в библиографических списках, но и познакомиться с публикациями в периодических изданиях.

Студенту необходимо творчески переработать изученный самостоятельно материал и представить его для отчета в форме реферата, эссе и др.

Темы рефератов

1. Морф и морфема, алломорфы и варианты.
2. Продуктивность и регулярность морфем.
3. Аффиксоиды.
4. Понятие членимости.
5. Исторические изменения в морфемной структуре слова.
6. Проблема асемантических частей слова.
7. Мотивационные отношения между словами.
8. Традиционные и современные классификации способов словообразования.
9. Словообразовательная модель как морфонологическая разновидность типа.
10. Проблема основных и элементарных единиц словообразовательной системы.
11. Потенциальные и окказиональные слова в современном татарском языке.
12.Основные изменения в словообразовании в конце XX века.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Контрольные вопросы и задания для проведения текущего контроля и промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины

Тесты (с элементами задания) для проведения контрольной работы:

Морфемика

1. Морфемика ул тел тел гыйлеменең ______________________________ өйрәнә торган бүлеге.

2. Морфемика фәне ____ төшенчәләре белән эш итә.

3. Морфема ул - ____

4. Сүзформа ул- ____

5. Татар телендә морфеманың _____________________________төрләре бар.

6. Хисамова Ф.М. дәреслегенә нигезләнеп, кушымчаларның функция ягыннан төрләргә традицион (искечә) һәм яңача бүленешен схема рәвешендә күрсәтегез:

7. Татар теленең академик грамматикасында (1998, Т 1) морфемика бүлеге авторы

а) Ф.Ә. Ганиев

ә) М.З. Зәкиев

б) Ф.М. Хисамова

8. Саф грамматик мәгънә белдерә торган кушымчаларга карата татар тел гыйлемендә түбәндәге терминнар кулланыла:

Д.Г. Тумашева ____

Ф.Ә. Ганиев ____

мәктәп грамматикалары _______________________________________

9. Морфологик нигез ул сүзнең _______________________________

10. Тамыр һәм кушымча арасында язылышта чагылыш таба торган морфонологик күренеш күзәтелмәгән сүзләрне билгеләгез

а) агарды, кибәк

ә) җыен, ява

б) ташлык, җырны

в) табылдык, күгәрде

11. Сүз бәйләгеч кушымчалы сүзләрне билгеләгез

а) исем, рәвеш, модаль сүз

ә) исем, исем фигыль, зат алмашлыклары, исемләшкән сыйфат, сыйфат фигыль һәм саннар

б) җыю саны, рәвеш, бәйлек, хәбәрлек сүз

в) хәл фигыль, инфинитив, кисәкчә, ымлык

12. Бары тик төр ясагыч (модаль) кушымчалы сүзләрне билгеләгез

а) җәйге, йолдызчык

ә) минем, балалар

б) берлек, кискеч

в) кайткач, бару

13. Кайсы төркемдәге сүзләр составында сүз ясагыч кушымчалар бар?

а) аем,йолдызым

ә) табагач, кырмыска

б) кимчелек, белем

в) барагала, язынтыр

14. Сүз ясагыч кушымчалар

а) реаль лексик мәгънә

ә) саф грамматик мәгънә

б) лексик-грамматик мәгънә белдерә

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

15. Тәкъдим ителгән сүзләрнең шартлы билге белән морфологик нигезләрен билгеләгез: кадерсезлекләребезне, иптәшләрчә, кызыксынсыннар.

16. Түбәндә китерелгән морфемаларның сөйләмдә кулланылган морф вариантларын бирегез

1) Чыгыш килеше ____

2) Тәртип саны ____

3) Билгеле үткән заман хикәя фигыль ______________________________

17. Икешәр мәгънәле кисәктән торган сүзләрне билгеләгез

а) билчән, карачкы

ә) аягүрә, оекчан

б) уйлата, алдаучан

18. Мәгънәле кисәкләрнең бүленеше дөрес сүзләрне билгеләгез

а) акрын-ай-ган-чы, акча-ла-та

ә) зур-ай-ган-сыз, ара-даш-чы-лык

б) баш-ла-ды-м, ачу-ла-ныш-у

19. Морфемаларның бер-берсенә ялгануындагы тотрыклы бер тәртип, закончалыкка нигезләнгән универсаль схеманы бирегез һәм ике мисал китерегез:

____

21. Тамыр морфемага билгеләмә бирегез:_____________________________

22. Сүз ясагыч кушымчалар ________________________________ мәгънә белдерә.

23. .Форма ясагыч кушымчалар ______________________________ мәгънә белдерә.

24. Капчык, янчык, бөтерчек, шәһәрчек мисалларындагы кушымчалар

а) барысы да сүз ясый

ә) икесе сүз ясый

б) өчесе сүз ясый

в) алдагы җаваплар дөрес түгел

25. Сүзнең нигезен тәшкил иткән морфемалар исемлеген билгеләгез

а) тамыр + сүз ясагыч + төрләндергеч

ә) тамыр + сүз ясагыч + форма ясагыч

б) тамыр + сүз ясагыч + сүз ясагыч

в) тамыр + сүз ясагыч + төр ясагыч

26. Башым авырта, цех башлыгы, җыелыш башланды, тизрәк башлагыз, башларымны кая куйыйм? Башбаштаклык бу! башлы бала, баш табиб, башлангыч сыйныф, болар бит - башлангычлар кебек курсив хәрефләр белән аерып бирелгән мисалларда ничә сүз һәм ничә сүз формасы бирелгән?

а) җиде сүз һәм шуның икесе икешәр сүз формасында

ә) монда - тугыз сүз генә, сүз формалары юк

б) җиде сүз, өч сүз формасы

в) алты сүз, дүрт сүз формасы бирелгән

27. Татар телендә саф(абстракт) грамматик мәгънә ________________ кушымчалар белән белдерелә.

28. Морфема ул -

а) сүзнең иң кечкенә таркалмый торган кисәге

ә) сүз формасының иң кечкенә мәгънәле кисәге

б) сүзнең иң кечкенә мәгънәле кисәге

29. Татар телендә тамырдан кала барлык төр морфемалар

а) суффикслар

ә) аффикслар

б) постфикслар

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

в) инфикс дип йөртелә.
30. Төрләндергеч (бәйләгеч) кушымчалар ялгана алмый торган сүз төркемнәрен билгеләгез
а) зат алмашлыгы
ә) исемләшкән сан
б) рәвеш
в) хикәя фигыль
31. Исемгә хас төрләндергеч (бәйләгеч) кушымчаларны билгеләгез
а) тартым, сан
ә) килеш, сан
б) килеш, тартым
в) алдагы пунктларда дөрес җаваплар саналмаган
32. Тамырлашкан сүзләрне билгеләгез
а) сыерчык, ояну, моңсу
ә) таяк, кызыл, сагыш
б) сызым, сөйлә, зурай
33. Татар теленә хас нигез төрләрен санап чыгыгыз һәр очракка бер мисал китерегез:
____
34. Бер генә мәгънәле кисәктән торган сүзләрне билгеләгез
а) дыңгырда, бәйле
ә) кечкенә, кодача
б) көлтә, мәңге
35. Мәгънәле кисәкләргә бүленеше дөрес түгел сүзләрне билгеләгез
а) ис-кит-кеч, бер-әү-нең
ә) ал-ма-ды-м, җем-елдә-де
б) җыр-лаш-у, бәхәс-лә-ш-ү
36. Сүз ясагыч һәм форма ясагыч (мөнәсәбәт белдерүче) кушымчаларның ике төре дә булган сүзләрне билгеләгез
а) дулкынланудан, урындыкларыбыз
ә) газапланып, эшчәнрәк
б) бәхетсезлегемне, сыпыргалады
37. Морфологик нигезе дөрес билгеләнгән сүзләрне билгеләгез
а) агартыш-тык
ә) бәхетсезлег-емне
б) искит-кеч
38.Тынычландырырга сүзе составында ______ (саны) морфема бар
39. Стилистик кушымчалар кайсы төркемдә?
а) төпчек, бөркәнчек
ә) ничек, хезмәттәш
б) энекәш, шәһәрчек
в) янчык,балчык
40. Капчык, янчык, бөтерчек, шәһәрчек мисалларындагы кушымчалар
а) барысы да сүз ясый
б) икесе сүз ясый
в) өчесе сүз ясый
г) алдагы җаваплар дөрес түгел
41. Сүзнең морфологик нигезен тәшкил иткән морфемалар исемлеге кайсы пунктта бирелгән?
а) тамыр + сүз ясагыч + төрләндергеч
б) тамыр + сүз ясагыч + форма ясагыч

в) тамыр + сүз ясагыч + сүз ясагыч

г) тамыр + сүз ясагыч + төр ясагыч

42. Курсив хәрефләр беләр бирелгән кушымчаларның кайсысы фигыль ясаган?

а) төш-ен-де, б) эш-ен-ә, в) ки-ен-ә, г) иг-ен-че

43. Полифункциональ -ын/-ен кушымча кайсы төркемдәге сүзләрдә саф грамматик мәгънә - юнәлеш мәгънәсен белдерә?

а) төшен-, тотын-

б) юын-, төрен-

в) атын-, үтен-

г) табын-, тартын-

44. Составында дүрт морфема булган өч сүз языгыз ________________

45. Курсив белән бирелгән сүзләргә морфемик анализ ясагыз.

Син авылда тугансың. Чишмәләр агышы, авыл тынлыгы, шомыртларның ак шәлен ябыну күренеше, сандугачлар моңы бары авыл малае күңеленнән генә чыга. (М.Мәһдиев)

Сүз ясалыш структурасы

1. "Ясалма булмаган" сүзләр кайсы төркемдә бирелгән?

а) табагач, күзикмәк

ә) пыран-заран, акыллы

б) сандугач, тәнәфес

в) зифа буйлы, берникадәр

2.Кушма (аналитик) сүзләр кайсы төркемдә?

а) ямансу, балтырган

ә) кушамат,елдан-ел

б) кычкырып җырлау, ашыгып кайту

в) уылдык, хатынша

3.Татар теле сүз ясалышы өчен хас кыскартылма сүзләр кайсы төркемдә?

а) пароход, партактив

ә) КПСС, СССР (иск.сүзләр)

б) колхоз, землемер

в) профоешма, АКШ

4. [Ясагыч нигез + -ма] сыйфат ясалу тибына керә торган сүзләр кайсы төркемдә бирелгән?

а) кабартма, ташлама(ясау)

ә) борчылма, тавышланма

б) ясалма, уйдырма

в) лачма, мөлдерәмә

5. Кайсы төркемдә тамырдаш (оядаш) сүзләр бирелгән?

а) канат, каныкъ-

ә) канлы, (борын) канау

б) кантар, канун

в) кандала, канау (тирән булмаган чокыр)

6. "Ясагыч нигездән аңлашылгын эшнең нәтиҗәсе" сүз ясалыш мәгънәсе кайсы төркемдәге сүзләргә туры килә?

а) суыткыч, җилләткеч

ә) кабартма, черемә

б) якташ, килендәш

в) карачкы, каравылчы

7. "Ясагыч нигездән аңлашылган эшне үтәү җайланмасы"дигән сүз ясалыш мәгънәсе кайсы төркемдәге сүзләргә туры килә?

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

а) карак, ташландык
ә) кыргыч, калкавыч
б) ышаныч, киңәшче
в) табак, куык.
8. Бер үк сүз ясалыш тибына кергән сүзләр кайсы төркемдә?
а) чапкы, тойгы; ә) чалгы, яралгы; б) оеткы, әчетке; в) соскы, көлке.
9. Бер үк сүз ясалыш мәгънәсенә ия сүзләр кайсы төркемдә?
а) көрәк, теләк, куркак
ә) иләк, сөзгеч, себерке
б) күзлек, комлык, укытучылык
в) агым, керем, йотым (су)
10. Сүз ясагыч нигезләре дөрес билгеләнгән сүзләр кайсы төркемдә?
а) тимер|челек, моң|су
ә) сөзем|тә,умартачы|лык
б) кабарт|ма, телә|к
в) башкат|ыргыч, акча|лата
11. Кайсы очракта сүз ясалыш чылбыры турында сүз бара?
а) чикләвекләребездән (файда)
ә) умартачылыкларыбызга (зыян)
б) файдаландырмагансыз
в) башладылар
12. Уртак сүз ясагыч нигезгә ия сүзләр кайсы төркемдә?
а) сызым, сызыклы, сызгыч
ә) бүлек, бүлем, бүлмәдәш
б) бизәкче, бизәкле, бизәклә-
в) зурла-, зурлык, зурлаучан
13. Кайсы очракта сүз ясалыш синонимиясе турында сүз бара?
а) кыргыч, бозгыч; ә) сөтле, сөтләч; б) кисек, кискеч; в) оялчан, уйчан;
14. Кайсы төркемдәге сүзләр бер сүз ясалыш оясына керәләр?
а) табак,табын,табан
ә) бал,балчык,балак
б) бүләк,бүлек,бүлмә
в) канлы,канат,канал.
15. Ясалма булмаган сүз төрләрен атагыз (Ф. Ә. Ганиев буенча)
____
16. Синтетик сүз төрләрен атагыз ________________________________
17. Аналитик сүз төрләрен атагыз ________________________________
18. Кушымчалау ысулы белән ясалган сүзнең төп өч элементын билгеләгез һәм мисал белән аңлатыгыз ________________________________
19. Сүз ясалыш мәгънәсе (билгеләмә) : ____________________________
20. Сүз ясалыш тибы (билгеләмә): ________________________________
21. Сүз ясалыш оясы (билгеләмә):________________________________
22. Сүз ясалыш чылбыры (билгеләмә): ____________________________
23Кушымчалау ысулы белән ясалган сүзләргә сүз ясалыш структурасы буенча анализ ясагыз: күзлек, төнәтмә.

Сүз ясалыш ысуллары

1. Курсив хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең ясалышын билгеләгез:

Бу мәсьәләгә яңадан әйләнеп кайтырбыз. Күптән очрашканыбыз юк.
а) ясагыч нигезгә сүз ясагыч кушымча ялганып
ә) икенче бер сүз төркеменә күчеп
б) монда яңа сүз ясалмаган
в) алдагы пунктларда дөрес җаваплар бирелмәгән
2. Сүз ясагыч кушымчалар ялганып ясалган сүзләрне билгеләгез:
а) берни, яланөс
ә) өчпочмак, тимераяк
б) тигезләмә, катыргы
в) тагарак, күбәләк.
3. Ашыкмыйча, салкынча, бармакча, татарча сүзләренең ничәсе [исем + -ча] моделе белән ясалган рәвешкә карый?
а) берәү, ә) икәү, б) өчәү, в) дүртәү.
4. Кайт-а, бак-а, улым-а, аш-а мисалларында курсив хәреф белән аерып бирелгән кушымчаларның ничәсе - сүз ясагычлар?
а) берсе, ә) икесе, б) өчесе, в) дүртесе дә.
5. Рәвеш ясагыч кушымчалар кайсы төркемдә?
а) -малы/-мәле, -даш/-дәш
ә) -лан/-лән, -гар/-гәр
б) -даш/-дәш, -сар/-сә
в) -лап/-ләп, -лай/-ләй
6. Кайсы пункттагы кушма исемнең компонентлары арасында атрибутив бәйләнеш күзәтелә?
а) Гөлүсә, ә) Илгизәр, б) сарымай, в) эзтабар
7. Кайсы төркемдәге кушма сүзләрдә ияртүле бәйләнешнең өч төре дә бирелгән?
а) кабул ит-, өчаяк, унбиш
ә) карар кыл-, ташбака, песи табаны
б) Айтуган, агалтын, гөж кил-
в) Актырнак, Гөлйөзем, Илшат
8. Кайсы пунктта сүзтезмәнең кушымча алып кушма сүзгә күчү ысулы белән ясалмаган сүз бирелгән
а) күп милләтле (дәүләт)
ә) тулы канлы (тормыш)
б) зур бакчалы (йорт)
в) үтә күренмәле (тәрәзә)
9. Барлык сүз ясалыш ысуллары белән ясала торган сүз төркемнәре
а) исем генә
ә) фигыль генә
б) сыйфат кына
в) алда саналган өч сүз төркеме дә 6(8) ысул белән ясала ала
10. Татар телендә грамматик ысулларга
а) морфологик, конверсия, лексик-семантик
ә) морфологик, синтаксик, конверсия
б) конверсия, фонетик, синтаксик ысуллар керә
11. Кушма сүзнең компонентлары арасындагы комплетив бәйләнеш
а) аергыч+аерылмыш
ә) ия+хәбәр
б) тәмамлык(хәл)+хәбәр мөнәсәбәтенә нигезләнә
12. Кайсы төркемдәге сүзләр кушма (тезмә) сүзләр түгел?

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

а) Җидегән йолдыз, йорт куяны
ә) баш вату , күз йому
б) сикәлтәле юл, яңгырлы көн
в) кура җиләге, тамчы гөл
13. Кушымчалау ысулы белән ясалган сүзләр кайсы төркемдә?
а) бергә (яшәү), тиздән (күрү)
ә) тәмамлану (көне), башкару (ысулы)
б) кушамат (тагу), Агыйдел (яры)
в) уйлану (минутлары), чыелдавык (тавыш
14. Конверсия ысулы белән ясалган сүзләр кайсы төркемдә?
а) сайланма (әсәрләр), бормалы (юллар)
ә) искитмәле (хәлләр), саубуллашу (җыры)
б) укытучы (һөнәре), уңган (кыз)
в) ташчы (һөнәре), тузан (исе)
15. Конверсия ысулы белән ясала алмый торган сүз төркемнәрен билгеләгез
а) фигыль, сан
ә) рәвеш, ярдәмлекләр
б) исем, сыйфат
в) ымлык, кисәкчә
16. Кушымчалау ысулы белән ясала алмый торган сүз төркеме кайсы пунктта?
а) фигыль; ә) исем; б) рәвеш; в) сан.
17. Кайсы төркемдә сүзтезмәнең, кушымча алып, кушма сүзгә күчүе күзәтелә?
а) хуҗалыкка яраклы әйбер
ә) тирән коелы бакча
б) үтә күңелле тамаша
в) тар күңелле кеше
18. Саф кушма, тезмә сүз компонентлары арасындагы бәйләнеш төрләрен атагыз:
____
19. Кайсы пунктта фразеологик берәмлек бирелгән?
а) ап-ак булу; ә) юк булу; б) трай тибү; в) дога кылу.
20. Адъективлашу ул -
а) исемгә күчү, ә) сыйфатка күчү, б) рәвешкә күчү
21. Грамматик булмаган ысулларны атагыз:_________________________
22. Кайсы җөмләдә конверсия ысулы белән ясалган сүз бар?
а) Ашаган белми, тураган белә.
ә) Чак таныды: карчыкның чәче бөтенләй агарган...
б) Разведчиклар күрсәләр, үзеңнән җебегән дип көләрләр.
23.Тәкъдим ителгән кушма сүзләргә анализ ясарга: үпкә-бавыр, чыр-чу килү
Задания и тексты к контрольной работе
Задания к контрольной работе
1. Найдите в тексте слова с нулевыми, материально выраженными флексиями и слова, не имеющие их, выпишите их (по два примера каждого типа).
2. Проведите полный морфемный анализ слов, подчеркнутых одной линией.
3. Сделайте словообразовательный анализ подчеркнутого двумя линиями слова.
4. Найдите в тексте примеры со словообразующими и формообразующими. Выпишите по 3 примера на каждый тип.
5. Найдите в тексте примеры с морфонологическими изменениями.
Тексты к контрольной работе

Вариант 1

Кич булып килә иде. Өйнең морҗасыннан, куе наратлар диңгезен түбән калдырып, туп-туры күккә таба аксыл төтен баганасы күтәрелә башлады. Илләт кояшы, еракташы зәңгәр урман эченә төшеп йоклар алдыннан, озын бер сузылып, төтен баганасын алтынга манды. Наратларның киң канатлары астына ышыкланып, тынгысыз кошлар йокыга талды. Бераздан йортның артындагы түгәрәк алан өстенә, тыныч кына сузылып яткан олы юл өстенә җиңел генә, күренер-күренмәс кенә томан ятьмәләре эленде. (Г.Бәширов)

Вариант 2

Җиргә түшәлгән сары яфраклар өстендә кояшның алтын тәңкәләре уйнаклый. Алар берсен-берсе куып яшеренәләр, күз камаштыргыч тизлек белән җемелдәшәләр. Яфракларда иртәнге чыкның авыр тамчылары ялтырый. Умарта кортлары, берсеннән-берсе уздырырга теләгәндәй ашыгып, күңелле безелдәшеп, озын сабаклы урман үләннәреннән бал җыеп йөриләр. Калын тавыш белән мәгърур жуылдап, чәчәкләргә куна-куна төклетура узып киткәли. Биек агачлар төбенә сарышып утырган куе куаклар арасында әледән-әле чикерткәләр сайрап куя. Берсе туктый, шунда ук икенчесе башлап җибәрә. Үләннәр төбендә, куаклар эчендә, куе яфракларда, җирдә һәм һавада исәпсез күп җан ияләре яшәгәне сизелеп тора. Алар кыштырдыйлар, безелдиләр, шуышалар, пырылдап очып китәләр. (Г.Бәширов)

Вариант 3

... Барам, туктыйм, колак салып торам. Тагын кузгалып китәм, тагын туктыйм. Үлән арасында мәш килгән хисапсыз кортларга, бөҗәкләргә озак кына карап торам. Аннары күтәрелеп, ерактагы күксел киңлекләргә бер гаҗәпләнеп карыйм. Йа дөнья, нинди киң, нинди иркен син! Әмма шушы чиксез, нурлы иркенлектә, шушы иркә, назлы, йомшак табигать кочагында мин үземне нигәдер бик ялгыз тоям. Күңелемне ниндидер сәбәпсез сызлану, моңаю гел биләп тора кебек... Бөтен җанымда әллә нинди бер тирән кичереш бара... Нигә соң ул алай?! (Ә.Еники)

7.1. Основная литература:

Хисамова, Фәһимә Миргали кызы. Татар теле морфологиясе: югары уку йортлары өчен д-лек / Ф. М. Хисамова. - Казан: Тат.кит.нәшр, 2015.-335 б.

Харисова, Чулпан Мөхәррәм кызы. Татар теле, Морфология: югары уку йортлары өчен дәреслек / Ч.М. Харисова.?Казан: Мәгариф, 2010.- 125 б.

Хәзерге татар әдәби теле морфологиясе = Морфология современного татарского языка: уку-укыту кулланмасы / Казан (Идел буе) федераль ун-ты ; Ф. М. Хисамова, Г. Р. Галиуллина, М. Х. Әнвәрова, А. Ә. Гафурова .? Казан : Казан университеты, 2010 .- 126 б.

Словообразование в тюркских языках: исследования и проблемы = Төркителләрдәсүзьясалышы: тикшеренүләрһәмпроблемалар: материалы Международной тюркологической конференции, посвященной 80-летию Фуата Ганиева. Казань, 20-21 сентября 2010 г. / [сост.: И. И. Сабитова, к.филол.н.; науч. ред.: А. А. Тимерханов, д.филол.н., проф., Э. И. Сафина, к.филол.н.].?Казань: [ИЯЛИ АН РТ], 2011.- 569 с.

Терминообразование в языке науки: Монография / Ж. Багана, Е.Н. Таранова. - М.: НИЦ Инфра-М, 2012. - 144 с.//. http://znanium.com/bookread.php?book=308224

Харисова Ч.М. Электронный курс по морфологии современного татарского языка: Электронная версия курса: http://tulpar.kpfu.ru/course/view.php?id=1539

Харисова Ч.М. Электронный курс по современному татарскому языку: морфемика, словообразование, морфология. Электронная версия курса: http://bars.kpfu.ru/course/view.php?id=1648

7.2. Дополнительная литература:

1. Ганиев, Фуат Ашрафович. Избранные статьи = Сайланма мәкаләләр = Selected papers / Ф. А. Ганиев; Акад. наук Респ. Татарстан, Отд-ние гуманитар. наук.-Казань: Паравитта, 2010.-334

с.
2.Ганиев, Фуат Ашрафович. Виды аффиксов в тюркских языках // Научный Татарстан.-Б.м.-2005.
3.Ганиев, Фуат Ашрафович. Современный татарский литературный язык. Словообразование по конверсии / Ф. А. Ганиев; Акад. наук Респ. Татарстан, Ин-т яз., лит. и искусства им. Г.Ибрагимова.-Казань: Дом печати, 2004.-158
4.Ганиев, Фуат Ашрафович. Современный татарский литературный язык: суффикс. и фонет. словообразование / Ф. А. Ганиев; Акад. наук Респ. Татарстан, Ин-т яз., лит. И искусства.-Казань: Дом печати, 2005.-359
5.Салахова Р.Р. Омонимичные суффиксы татарского языка: Автореф.дис. канд.филол. наук. - К., 2004. - 24 с.
6.Семенова Г.Н. Композитообразование в чувашеском языке и его национальная специфика. - Москва: Прометей, 2005. - 318 с.
7.Тагирова Ф.И. Лексикографирование и орфографирование сложных слов татарского языка. -
Казань: Печатный двор, 2005. - 128 с.
8. Нурмөхәммәтова, Раушания Сагдатзяновна. Тел белеменә кереш (теоретик материаллар, тел турында кызыклы мәгълүматлар): югары уку студентлары өчен / Р. С. Нурмөхәммәтова.?Казан: ТДГПУ, 2010.- 160 б.

7.3. Интернет-ресурсы:

http://www.knigafund.ru/ - Книгафонд
http://www.tatknigafund.ru/ - Таткнигафонд
www.gramota.ru - Грамота.ру
www.gumer.info - Библиотека Гумер - гуманитарные науки
www.ksu.ru - Электронная библиотека и материалы сайта КПФУ
www.slovari.ru - Электронные словари
www.wikipedia.ru - Универсальная энциклопедия "Википедия"

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Словообразование современного татарского языка" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

Мультимедийная аудитория, вместимостью более 60 человек. Мультимедийная аудитория состоит из интегрированных инженерных систем с единой системой управления, оснащенная современными средствами воспроизведения и визуализации любой видео и аудио информации, получения и передачи электронных документов. Типовая комплектация мультимедийной аудитории состоит из: мультимедийного проектора, автоматизированного проекционного экрана, акустической системы, а также интерактивной трибуны преподавателя, включающей тач-скрин монитор с диагональю не менее 22 дюймов, персональный компьютер (с техническими характеристиками не ниже Intel Core i3-2100, DDR3 4096Mb, 500Gb), конференц-микрофон, беспроводной микрофон, блок управления оборудованием, интерфейсы подключения: USB,audio, HDMI. Интерактивная трибуна преподавателя является ключевым элементом управления, объединяющим все устройства в единую систему, и служит полноценным рабочим местом преподавателя. Преподаватель имеет возможность легко управлять всей системой, не отходя от трибуны, что позволяет проводить лекции, практические занятия, презентации, вебинары, конференции и другие виды аудиторной нагрузки обучающихся в удобной и доступной для них форме с применением современных интерактивных средств обучения, в том числе с использованием в процессе обучения всех корпоративных ресурсов. Мультимедийная аудитория также оснащена широкополосным доступом в сеть интернет. Компьютерное оборудованием имеет соответствующее лицензионное программное обеспечение.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Компьютерный класс, представляющий собой рабочее место преподавателя и не менее 15 рабочих мест студентов, включающих компьютерный стол, стул, персональный компьютер, лицензионное программное обеспечение. Каждый компьютер имеет широкополосный доступ в сеть Интернет. Все компьютеры подключены к корпоративной компьютерной сети КФУ и находятся в едином домене.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе " БиблиоРоссика", доступ к которой предоставлен студентам. В ЭБС " БиблиоРоссика " представлены коллекции актуальной научной и учебной литературы по гуманитарным наукам, включающие в себя публикации ведущих российских издательств гуманитарной литературы, издания на английском языке ведущих американских и европейских издательств, а также редкие и малотиражные издания российских региональных вузов. ЭБС "БиблиоРоссика" обеспечивает широкий законный доступ к необходимым для образовательного процесса изданиям с использованием инновационных технологий и соответствует всем требованиям федеральных государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (ФГОС ВПО) нового поколения.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе "ZNANIUM.COM", доступ к которой предоставлен студентам. ЭБС "ZNANIUM.COM" содержит произведения крупнейших российских учёных, руководителей государственных органов, преподавателей ведущих вузов страны, высококвалифицированных специалистов в различных сферах бизнеса. Фонд библиотеки сформирован с учетом всех изменений образовательных стандартов и включает учебники, учебные пособия, УМК, монографии, авторефераты, диссертации, энциклопедии, словари и справочники, законодательно-нормативные документы, специальные периодические издания и издания, выпускаемые издательствами вузов. В настоящее время ЭБС ZNANIUM.COM соответствует всем требованиям федеральных государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (ФГОС ВПО) нового поколения.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе Издательства "Лань" , доступ к которой предоставлен студентам. ЭБС Издательства "Лань" включает в себя электронные версии книг издательства "Лань" и других ведущих издательств учебной литературы, а также электронные версии периодических изданий по естественным, техническим и гуманитарным наукам. ЭБС Издательства "Лань" обеспечивает доступ к научной, учебной литературе и научным периодическим изданиям по максимальному количеству профильных направлений с соблюдением всех авторских и смежных прав.

Для проведения занятий по "Словообразованию современного татарского языка" необходимы учебная и учебно-методическая литература, сборники текстов произведений татарских писателей и поэтов, а также демонстрационные материалы.

Необходимы следующие технические средства:

1. Мультимедийный компьютер с выходом в Интернет, с пакетом прикладных программ (текстовых, графических, презентационных).

2. Мультимедиапроектор.

3. Сканер.

4. Принтер.

5. Копировальный аппарат.

6. Ноутбук.

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 032700.62 "Филология" и профилю подготовки Прикладная филология (Татарский язык и литература, информационные технологии) .

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Автор(ы):
Гафарова В.Р. ____________________
"__" _________ 201 __ г.

Рецензент(ы):
Галиуллина Г.Р. ____________________
"__" _________ 201 __ г.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ